

Дикий ангел (скорочено)

Олексій Коломієць

(Повість про сім'ю на дві дії)

Дійові особи:

Ангел Платон Микитович

Ул я н а — його дружина.

Петро,

Федір, — їхні сини.

Павлик

Таня — їхня дочка.

Ліда — Петрова дружина.

Оля — Павликова дружина.

Клава — дільничний лікар.

Маляр — Клавин чоловік.

Крячко — пенсіонер.

Клоков — кореспондент.

Віля — художник.

ДІЯ ПЕРША

Картина перша

На невеличкому подвір'ї стоїть одноповерховий будинок. Поряд прибудована домашня майстерня. Посеред двору стіл для сімейних обідів. Мати накриває на стіл.

Ліда сидить у кріслі—гойдалці і говорить, що тут ніби "маленька неприступна фортеця" й особливе відчуття безпеки та спокою. Сюди, мабуть, і блискавки бояться вдарити.

Таня іронічно зауважує, що дійсно бояться, якщо тато вдома. Ліда говорить, що їй усе подобається. На це Уляна відповідає, що, мовляв, і залишалася б тут відпочивати, а не їхала на море. Таня підхоплює:

— З великої висоти море здається калюжею.

А мати її запитує, чи ж вона бачила те море з висоти. Дівчина впевнено говорить, що побачить, бо мріє стати стюардесою.

Уляна питає Ліду, чому це Петро другий рік працює без відпустки. Невістка відповідає, що він весь поринув у роботу, бо "такий скажений до роботи, як і всі ви".

Мати посилає Таню на город по цибулю, Ліда дивується, що в них уже й городина росте. Уляна каже, що без своєї грядки важко, на базарі все дороге. Хоч і були неприємності за той шматочок землі, зате тепер завжди своя свіжа зелень, овочі.

Таня підходить до Ліди і трохи заздрісно говорить, що у тої завжди такий модний одяг. Ліда відповідає, що це Петро для неї старається, він на цьому розуміється.

Таня починає розповідати, що приїхав кореспондент з області, хотів написати нарис про батька, але щось йому не сподобалося. І про Федора сказав, що той якийсь

бурмило.

Федір аж образився й каже, що кореспондент щось питав його під час роботи, він і не розчув.

— Працюєш, а воно лізе!

Раптом доноситься дуже гучна пісня. Таня дзвонить по телефону сусідському хлопцеві Ванькові Крячку й лає його, просить виключити, хоч поки вони пообідають. Пісня припиняється, і Ліда дивується, що Таню послушали. Уляна говорить:

— Він батька за петельки хапає... Такий волоцюга, що світ не бачив. Тані, правда, побоюється.

Федір говорить Тані, щоб вона поїхала з матір'ю на базар, а сестра відповідає, що поїде той, кому тато скаже.

Ліда (в захопленні). Петро і нашому синкові співає ту пісню, що ви маленькими співали...

І пробує наспівати: І сказала стиха мати:

— Не пустуйте, бо йде тато. І сказала стиха мати:

— Їжте, діти, бо йде тато! — І сказала стиха мати:

— Спати, дітки, бо йде тато!

Федір підспівує: І сказала стиха мати:

— До роботи, бо йде тато.

Та н я засміялася: Цей куплет Федір запам'ятав. Колись санчата свої поламав і не хотів лагодити. Так тато йому всипав.

Мати говорить, що усім потроху діставалося, хіба Павлика трошки милували. Таня звернула увагу, що Павлик чомусь хвилюється, ніби боїться, і спитала, чи це

він не через одержану трійку. Уляна просить Таню помовчати, поки не пообідають, бо батько почує — обід пропаде.

Донька кличе з майстерні батька, а Ліда зауважує, що "Петро розказував: ніколи не бачив, щоб батько відпочивав... Усе щось робить".

Виходить Платон. Видно, що це був колись чоловік у силі. Його обличчя суворе, втомлене.

Всі за традицією приносять собі стільці й сідають обідати. На чолі стола — батько у великому саморобному кріслі.

Ліда дістає пляшку кримського вина. Федір говорить, що це не обід — бенкет, а Таня додає:

— А перед бенкетом — експропріація або, просто кажучи, грабунок серед білого дня. ..День зарплати — майже свято.

Платон сказав, що вино не для обіду, й дістав блокнот. Ліда дивується, бо блокнот у нього той самий, що й декілька років тому, і все так само, а Таня додає, що тато так дрібно пише — вистачить на все життя того записника.

Федір підходить до батька, віддає зарплату — двісті тридцять карбованців, Платон рахує їх, мати його соромить, що не вірить синові, а той відповідає, що рахувати не соромно, а ось приносити таку, як у хлопчика, зарплату — соромно. Федір

виправдовується, що у нього новий верстат, ще не приноровився. Батько ж радить брати надурочні години.

Таня віддає батькові сто п'ять карбованців, а той питає, де ж вона поділа преміальні. Дочка дивується, звідки він знає, і говорить, що залишила двадцять п'ять карбованців на сукню. Батько зауважує, що у неї і так багато нарядів, а Таня відповідає, що вони вже немодні. Платон каже, що на моду грошей нема. Таня ображається на таку батькову "щедрість", але говорить, що потрібно ще п'ятнадцять карбованців на курси іноземних мов, адже стюардеса має знати мінімум дві мови.

Платон. Хочеш на курси — прироби. Тобі ж хотілося в складальний — переходь. Там і зарплата більша.

Таня. Обіцяють, а не переводять.

Платон. Для переходу в інший цех треба готуватися. Походити, подивитися, за когось попрацювати. З цеху в цех — не з одного трамвая в другий.

І додає, що коли вона хоче на курси, то хай приробить. Приробить — краще вчитися буде. Потім батько питає, як справи у Павлика, чи не дали ще стипендії. І повідомляє, що на канікулах Павлик працювати на завод не піде, бо там за два місяці можна заробити лише триста карбованців.

Мати полегшено зітхає, мовляв, хоч раз зжалився батько, "а то чужі діти відпочивають [на канікулах], а він свого — на завод".

Але Платон каже Павлику, щоб той записався в ті бригади, які на Північ їдуть.

Мати (зойкає). Ти б свою дитину і в пекло послав, аби більше грошей. Не даєш відпочити.

Платон заперечує, що після яких це трудів Павлику відпочивати? Отак звикне до відпочинку, то й буде потім трусити батьківські кишені.

Мати бідкається, що на-Півночі ж, мабуть, і влітку холодно, як же дитину посилати. Платон суворо говорить, що, може, тоді його в Артек послати?

Ул я н а (зітхає). Знали наші діти Артек? Оно! (Жест.) В отій майстерні з трьох років.

Павлик раптом заявляє, що він нікуди не поїде, бо... жениться. Сім'я сприйняла це як жарт. Батько каже, що прийде час — одружиться. Треба спочатку закінчити інститут, попрацювати, заробити грошей, а тоді женитися.

Мати захищає хлопця, просить Платона не гримати на нього, достатньо того, що сказав — не дозволю.

Павлик каже, що вони вже й зареєструвалися з нареченою. Усі вражено змовкають.

Мати в розпачі питає:

— Як же так, без батьківського дозволу? Павлик відповідає, що знав — все одно не дозволять.

Ліда. Звичайно, безглуздо одружуватися, не маючи нічого за душею. Але ж кажуть — "з милим рай і в курені".

Платон (не витримав). — Ледар і дурень надумали таке безглуздя. "В курені". В курені живуть злидні, а злидні перегризають горло коханню, хоч би яке воно було! Є в

тебе дах над головою?! Зможеш прогодувати, одягнути дружину свою? Женися! А ні — зайцем бігай по світу, хоч цілий вік бігай! Думав, як жити?

Мати говорить, що прогодують — не збідніють. Таня питає Павлика, де ж його дружина. Той відповідає, що тут чекає. Мати каже, щоб привів її, а батько змовчав.

Павлик веде за собою тендітну, сором'язливу дівчину Олю. Ліда запрошує гостю сісти разом із нею.

— Дві невістки на одному стільці. Тісно, але зручно, у випадку чого, вдвох відбиватися будемо.

Мати розпитує Олю, скільки ж їй років, де вчиться і чи грали весілля. Та відповідає, що їй вісімнадцять, вчиться на другому курсі медучилища, а весілля грали в гуртожитку, в її тринадцятій кімнаті.

Таня насмішкувато говорить:

— Гарний початок сімейного життя!

Ліда пропонує випити вина за таку подію, але всі поглядають на батька, який мовчить. Мати говорить, що перед сусідами ніяково — скажуть, потай женили сина. Таня зауважує, що можна переженити заново, як заведено, — з прикрашеним таксі, багатим застіллям... Уляна розпитує Олю про матір — хто вона і чи знає про одруження. Дівчина відповідає, що мама працює медсестрою в Іванківському районі, батько утік, коли вона ще малою була, а про заміжжя матері ще не казала.

Платон Микитович підвівся й пішов до хати. Всі подумали, що він угамувався, змирився.

Ліда питає, чи будуть Ангели робити весілля, чи так все і залишиться. Федір відповідає, що треба зробити, як у людей, мати підтримує, бо про них, мовляв, і так говорять, що вони "скупі, корисливі".

Таня жартує, говорить матері, щоб вона розпитала Федора, може, й він оженився, тоді обидва весілля разом — менші витрати будуть. Федір просить Таню помовчати.

Мати пропонує, щоб Оля переїжджала до них, але дівчина каже, що Павлик велів їй зібратися, тому чемоданчик уже стоїть тут, за воротами.

У л я н а . Ох, Павлику, не сказав батькові. Що він тепер думає про тебе?

Ліда. У батьків серце добре.

Виходить із хати Платон Микитович із двома чемоданами, ставить їх біля столу і говорить:

— Ось твої речі, Павле. (Виймає гроші.) Ось дев'яносто сім карбованців, це з твоїх лишилось. Бери і — в добру путь! Живіть!

Уляна. Куди ти його випихаєш?!.. Отямся, Платоне!

Платон . Сам себе випхав. Оженився, своя сім'я, своє життя. Не радився з нами — виходить, у нього свої плани. Обрав дорогу — хай іде!

У л я н а . Горенько! Куди ж їм іти?

Пауза. Тиша.

Федір. Тату, хай поживуть...

Платон. Вибрав свою дорогу, хай іде, і квит! (До Павлика.) Отак, синку! Живи своїм

розумом. (Сів до столу, обідає.)

Усі вражені. Павлик з Олею ідуть з двору.

Ліда з жалем говорить:

— Сумніваюся в мудрості вашого вчинку, Платоне Микитовичу. ...Невже ви любові й жалю до сина не маєте?

Платон іде до хати і незабаром виходить із курткою в руках.

Платон. Як же я забув куртку покласти?.. Повернеться, візьме... Не повернеться... (Пауза.) "Жалю не маю", "Не люблю своєї дитини..." Може, й вона мене не злюбить. ...Що скажуть люди? Бува, батьки купують любов своїх дітей. Поки малі — за іграшку, за морозиво, потім п'ять, десять копійок, двадцять, карбованець, троячка. Потім дитя вже саме лізе до них у кишеню! А потім жінку приведе — годуйте! "Коли хочеш, батьку, щоб тебе любили, не пручайся..." На це я не піду! "Прогнав сина"! Нехай його життя поколесить, поморозить, попече! Життя — не батько, не мати — подарунків не робитиме. "Жалю не маю"! Абезменехто його жалітиме? Люди? У них своїх клопотів повно.

Заходить сусід Крячко, починає розпитувати Ліду:

— Петро живий—здоровий? У начальстві? Я оно з Платоном у найвищому начальстві — пенсіонери! Живемо найкраще на всі гроші! Балакаємо і розважаємось на весь розум, який ще лишився! Ніхто вже нічого не додасть і не відбере! Дивлюся: пішов Павлик з чомоданом, догадуюсь —

погнав Платон кудись хлопця гроші заробляти. А навіщо тобі, Платоне, гроші? У тебе й так добра всякого на десятьох. Ось я тебе знаю без малого тридцять років, і все тобі мало. Робиш, заробляєш, приробляєш, надурочні, преміальні... На пенсії, а влаштувався ще в хлібний магазин приймальником. Уночі товар приймає, або сам, або Федора посилає, аби шістдесят карбованців придбати. Такі, як ти, Платоне, оббирають державу, як липку.

Л і д а (наливає). Випийте, дядьку, пива.

Крячко. Випий пива, а в Платона кров закипить — добро його пропало... За копійкою він не те що нахилиться, а ляже!.. Була революція, пол-ітгуртки, наглядна агітація, п'ятирічки, соцзмагання... А Платон вистояв зі своєю ідеєю — гони копійку.

Л і д а . Живеш, то треба й заробляти.

Крячко. У мене оно будиночок гірший, ніж у Платона, не маю ні "Запорожця", ні кольорового телевізора, ні ощадної книжки... Я не капіталістичної філософії — мною не керує копійка...

Платон засміявся.

— Що з тобою, ти ж раз на рік смієшся. Платон. Злиднями людина хизується...

Крячко. Не злиднями, а соціалістичною свідомістю. Я не голодний і не голий, що мені треба?..

Платон. У тебе, Крячко, світогляд, як у тої кози: влітку пасеться, а взимку їсть, що дадуть.

Л і д а . Живіть ви по-своєму, а Платон Микитович буде по-своєму.

Крячко. Ні, я все життя активіст! Поки на заводі працював — на зборах його чистив. А тепер доводиться індивідуально. Усе б йому простив, а те, що жмикрут, — простити не можу.

Платон питає, чого ж він прийшов. Крячко відповідає, що хоче позичити п'ятірку до пенсії. І просить, щоб Павлик і його сина на роботу прихопив із собою, а то не може ніде прилаштувати того. Платон говорить, що у Крячка син — злодій.

Крячко ображений:

— Як ти смієш! Він своє віддасть, не те щоб украсти. Платон відповідає:

— Не працює, а їсть — значить, злодій. Не заробив, а тринькає — злодій. ...Гірший за того злодія, що нишком краде, по ночах, бо твій — серед білого дня...

Крячко. Куркуляка! Йому і мого добра жаль.

Платон. Усе державне, усе наше, і все моє!

Крячко. З такою формуліровочкою ти завтра не те що пустирчик цибулькою висадиш, а всю дорогу. Ну, за цю справу я тобі ще на суді покажу.

Л і д а . Про який ви суд, дядьку Крячко?

Крячко. Розумієш? Ото ж (жест) обіч дороги такий пустирчик був. Ми збиралися там стенд поставити. Намалювати, написати, яким

стане селище за п'ятирічку. А Платон і прихватив той пустирчик — цибулькою, кропом засадив. Управи на нього немає. Будемо товариським судом судити. Я виступатиму громадським обвинувачем. Я вже там виллю душу...

Ліда і Крячко йдуть, а Платон Микитович сам до себе:

— Пташка — і та гніздо в'є, щоб і вітер не звалив, щоб і дощ не залив, щоб і тепло пташенят було. Крячко і пташці сказав би: багатієш! Народилася людина — то й живи! І добре гніздо своє клади, щоб і дощ, і вітер, і холод не страшні були тобі.

Заходить Клоков, клацає фотоапаратом. Потім вітається і простягає Платону Микитовичу посвідчення журналіста. Говорить, що хоче про нього написати статтю в газету. Йому відомо про високу кваліфікацію Ангела, великий стаж роботи, про те, що дочка і син на заводі — "потомствена робітнича сім'я". Але хотів би поговорити з ним, як із добрим приятелем. Платон погоджується.

Клоков. ...Коли почалася ваша трудова діяльність?

Платон. З двох років.

Клоков. Тобто?

Платон. Штанці сам одягнув, потім іграшки собі майстрував, потім по господарству, потім школа, потім завод...

Клоков. Ваша мета в житті?

Платон. Добре жити.

Клоков. Що, на ваш погляд, для цього треба?

Платон. Мати здоров'я і гроші.

Клоков. Уточніть про гроші.

Платон. Або заробити, або вкрати. Третього путі немає.

Клоков. Громадська робота, коли працювали на заводі?

Платон. Біля верстата.

Пауза.

Клоков. У багатотиражці я читав, що ви любите гроші.

Платон. Не люблю, а поважаю.

Клоков. Вища мета вашого життя?

Платон. Ото ж і є вища — жити як слід.

Клоков. А, може, спочатку про державу треба подумати?

Платон

— Не збагну, приятелю.

Клоков: Через багатство держави до свого власного.

Платон: А ми разом з державою і плануємо, і багатіємо... Правда, я трошки попереду. Бо в неї є ще чимало дармоїдів: або не працюють зовсім, або багато балакають і мало роблять... А в моїй державі цього немає... Як заробив, так і їж! Як заробив, так і одягайся. Будемо кінчати, приятелю.

Клоков хоче сфотографувати Платона Микитовича і просить стати так, ніби він задумався. Ангел відповідає, що думки не сфотографуєш. Тоді кореспондент пропонує взяти пенсійну книжку і дивитися на неї, ніби це йому подарували велику радість і спокій на старості...

Платон відповідає:

— Не подарували — заробив! І не в ній радість і спокій.

Коли Клоков каже, що фотографувати, як герой струже ложку, — поганий кадр, Платон питає, яка в нього зарплатня. Кореспондент відповідає, що сто п'ятдесят карбованців.

Тоді Платон говорить, що за такі гроші треба метикувати, і йде до хати, а Клоков обзиває його бурбоном.

Тут підходить Таня й питає у кореспондента, що, мовляв, не підходить, негативний тип. І цікавиться, чи не підійде вона на героїню його нарису. Клоков насмішкувато питає, чи ж буде це цікаво читачеві.

Таня говорить, що вона ніби навмисне готувала себе для преси. Закінчила школу з медаллю й пішла працювати на завод. І не тому, що на вступних екзаменах в інститут бала не добрала, вона навіть документи туди не подавала. А якщо зайти в цех, то можна побачити її портрет на Дошці пошани. Любить літературу — Толстого, Достоевського, Джека Лондона, Сент—Екзюпері, Гончара, За-гребельного. Питає:

— Цікаво?

Кореспондент зацікавився. А Таня продовжує:

— Мрію стати стюардесою, поглянути на планету з височини польоту лайнера. Звідти люди мені будуть бачитись, як крапочки, і навіть ви, кореспондент зі своїм фотоапаратом, здастесь мені менші за сонечко, за мурашку, навіть за блоху!

Клоков, образившись, іде.

Ранній ранок. Платон, як завжди, щось майструє. Заходить Крячко, починає розмовляти з Платоном про життя—буття. Говорить, що не спиться йому через сина,

який два роки не працює, сидить на батьковій шії. І каже, що позавидував Павликові, який поїхав на роботу. А воно, виявляється, зовсім не так. Павлик оженився без дозволу, а батько вигнав сина. Отже, дикий він чоловік, Платон. Добувати копійку, може, й навчив своїх дітей, а от щоб зовсім їх під своє керівництво повернути — зась! І продовжує:

— У нас, батьків, до них стільки ж прав, яку англійського короля: що напишуть, те й читай! Он мій два роки не працює, а я що? Побити вже не здужаю. Мати нагодує. Сорочка, джинси, пляшка "чорнил" — і над панами він пан. А, може, воно так і треба?

Платон заперечує:

— Поступися перед дітьми раз—вдруге, вони тебе і запитувать не будуть. Крячко йде, а з'являється Ліда і питає, чи не набрид Платонові Микитовичу цей в'їдливий сусід. Той відповідає, що звик до нього, як до "задавної хвороби". І питає, чи не розбудив він Ліду.

Невістка говорить, що спить міцно, коли знає, що не треба поспішати. Платон каже:

— Виходить, завжди довгенько спиш — куди людині поспішати, раз не працює.

Ліда відповідає, що у неї складна робота, а Платон дивується — виходить, вона працює? І цікавиться, що ж за професія.

Ліда. Бути дружиною — це професія. Складна професія!

Платон. Вперше чую про таке.

Ліда. Уміти любити свого чоловіка — не так просто і не так легко.

Платон. Приклад, як казав один кореспондент.

Ліда. Візьмемо нас з Петром. Хоч би що там на роботі сталося, він певний: удома на нього чекають спокій, і затишок, і тепло. Я вивчила його звички, його смаки. ...Знаю, які любить книжки, вгадую, що б він хотів на вечерю, на обід, на сніданок! Яке освітлення любить, які кольори не терпить. Він вибирає мені сукню, черевики — я дозволяю. Це йому приносить радість, а я вдвічі рада. Він часто подовгу затримується на роботі. Але хоч як пізно прийде, знає, його чекає гарячий чай. Не сам риється в буфеті, шукає цукор, хліб, масло, варення. Я йому все приготую, подам. Коли прийде роздратований, засмучений чи обурений, — усе ж буває на роботі, — треба вміти повернути йому спокій. Холод з душі прогнати. Думаєте, міщанська філософія?

Платон. Збирався подумати.

Ліда. Коли чоловік знає, що в нього в тилу, тобто вдома, усе гаразд, він і на роботі краще працює. (Всміхнулася.) Треба б завести порядок: коли беруть чоловіка на роботу, вимагати характеристику не тільки на нього, а й на дружину. Бо якщо дружина лиха, то який же з нього працівник? Увесь час голова буде зайнята, що його чекає вдома.

Платон. Твоя лекція мені, Лідо, сподобалася. Аплодувати не буду, а питання є. Виходить, жінці й працювати не треба? Хай у тилу пореається?

Ліда. Ото в тилу і є її робота.

Платон. А щоб підмогти чоловіку грішми?

Ліда. Інколи заробити вісімдесят карбованців утричі легше, ніж поратися в отому

тилу. Але, на жаль, не всі жінки мають таку можливість, доводиться їм теж іти на трудовий фронт.

Ліда йде купатися на озеро, а Платон кидає майструвати, знесилено сідає на стілець і замислюється:

— Думав, мої діти слухняні... А Павлик... (Бере куртку, знову вішає на стілець.) Чи щось недобачив... або не розумію їх, молодих...

Заходить Крячко.

Крячко. Повернувся я, побачив, що Ліда пішла, і повернувся. Павлик — ще не все твоє горе... Хотів був не казати, але псові, й тому хвіст не кожен день потрошку обрубують, а зразу весь. Отак і це: хай буде все зразу, все знай! Про твого Федора мова... Я спочатку не повірив. Роботяга з роботяг, не п'яниця,

розумний. І в цьому ж загадка. Та ще в такій сім'ї, як твоя. А бач, і Федір з морального боку не певний. Ну, я коротко, Платоне: лікаршу нашу дільничну знаєш? Її чоловік маляр, квартири розмальовує, білить, знаєш чи ні?

Платон. Знаю.

Крячко. Так ото твій Федя за лікаршею волочиться, а маляр що? Малює й не знає, що його дружина райськими яблучками другого пригощає. Федя потай то на машині її підвезе, то проведе увечері, а люди все знають: бачать і помічають, і я теж. Одне слово: крім тебе і маляра, усім відомий цей ганебний зв'язок. І чому воно в такій сім'ї з моральної лінії збочення? Отож тримайся, Платоне, я завжди з тобою!

Крячко виходить, а Платон похмуро замислюється. Заходить Федір і говорить, що ніби—то легка робота — вантажити хліб, а не приловчишся відразу. Батько питає, чи встигає він на завод. Федір відповідає, що встигає, хоч йому тепер треба раніше — взявся навчить ділу одного хлопчика. Платон цікавиться — його що, наставником записали? А Федір каже, що сам, по добрій волі взявся, бо заводу потрібні хороші слюсарі—інструментальники.

Платон. Чомусь думають — до музики треба талант, до пісні слух, а майстровим абихто... Дивись, людину вчити — не різьбу класти.

Федір говорить, що він це розуміє, і хоче йти, але батько його зупиняє:

— Правду кажуть, що в тебе з лікаркою... шури—мури? ...Що ж ти себе і батька соромиш? Із заміжньою! На посміх і пересуди нашу сім'ю виставляєш... Чого заціпило?

Федір говорить, що він любить Клаву.

Платон (насилу стримує себе). Любиш?.. Любов не возять по закапелках, не приховують! Любов не крадуть, Федоре!

Федір. Ми з Клавою ще не знаємо...

Платон. Серед дороги зупинилися? Ні сюди ні туди. Життя наїде і розчавить вашу любов, коли вона така!..

Федір. Ми з Клавою порадимося.

Платон. У всьому, у малому й великому, єдиний порадник — правда! Чуєш, правда!

Федір. Правду сказати треба. А як?

Надвечір'я. Платон майструє. Заходить Маляр.

Вітається з Платоном і говорить, що не повірив, коли той подзвонив. Адже Ангели звикли гроші в кишеню складати, а не виймати з неї. А тут Платон замовляє ремонт кімнат майстрові. Платон питає, чи Маляр встигне і на роботі, і тут.

Маляр. Асигнації ваші — діло наше. Кожна людина хоче жити, щоб був хліб з маслом.

Платон. Крадеш, хапаєш?

Маляр. Кручуся! Де і як людина мотається, шукаючи масло, — темні, заплутані стежки, Платоне Микитовичу. У мене сім'я: жінка — лікар, дочка у школу ходить, — гроші мені потрібні.

Платон. Жінка теж заробляє?

Маляр. Не заробляє, а одержує зарплату! Заробити — це те, що зверх зарплати. А вона ходить, обслуговує, шукає всяку слабіну в людині, а зиску з цього — нуль. У мене — закон: зарплатня до копійки сім'ї, а навар — це вже моє.

Платон. На що тратиш?

Маляр. Ви вже в такому віці, що вам треба довгенько пояснювати. Ближче до діла. Могорич! Потім розмова, таке правило трудящого.

Платон виносить пляшку, закуску й питає Маляра, чого він пішов із заводу. Маляр пояснює, що знайшов "ямку". Це як на риболовлі: риба, як правило, любить ямки, бо там збирається корм. І каже, що він Платону говорить так відверто тому, що той йому майже як хрещений батько — колись захистив у дитинстві від хлопчаків, що били його.

Маляр бере собі чарку, а Платон — ні. Тоді гість зауважує:

— Примушувати людину не можна. Горілка — це ліки від хандри, від горя, від щастя, від безділля, від перевтоми, від кохання, від ревнощів — єдині універсальні ліки. (П'є.) До них треба звикнути. (Наливає ще чарку, випив.) Кажете, хапаю? Хапають усі. Хто може, хто вміє, кому є де — той хапає. З ними борються, а вони хапають... Один хапне — йому догана. Другий хапне — його з роботи, третій хапне — в кутузку... А скільки невловимих? Платоне Микитовичу! Я належу до тих, хто наче краде і не краде, на межі... Для мене статті не знайдеш.

Платон раптом побачив когось і відправив Маляра обміряти кімнати. Заходить Клав а, гарна жінка років тридцяти.

Вона просить пробачення, що запізнилася, питає, що трапилося, мабуть, серце заболіло? Платон Микитович двозначно відповідає:

— Все, що не є, — на серце, Клаво.

Лікарка просить піти до кімнати, щоб вона послухала його, але Платон говорить, що можна й тут. Тиск міряти він теж не хоче. Клава не розуміє, для чого ж її викликали. Тут виходить Маляр, здивовано питає Клаву, чи не за ним вона прийшла. Лікарка каже, що до хворого, а Маляр сміється, що Платон Микитович ще й у двадцять першому столітті буде ошадну книжку поповнювати.

Потім починає виправдовуватися, що не хотів пити, але робота змушує, незручно людям відмовляти. Клава картає його, що за першою чаркою у нього друга, третя, четверта...

Маляр. Ти лаєш мене, а я тебе люблю. Знаєш, за що? Красива ти! Я ж справжній художник, хоч і пішов у маляри, але талант художника в мені живе... І досі мене хвилює твій стан, твої губки...

Платон виносить самовар і посилає Клаву за чашками на кухню.

Маляр. Правда, у мене красива жінка?

Платон. Дружно живете?

Маляр. Не без сварок, але нічого... Вона мені зобов'язана, взяв її горобеням задрипаним, вивчив, інститут закінчила, лікар... Не так просто було...

Входить Клава, ставить посуд. Заходить Федір і розгублюється, побачивши гостей.

Платон запрошує сина до столу, Маляр хоче налити Федорові чарку, а той відмовляється, бо не п'є. Маляр підсміюється — поки не одружений, і "міліціонера у спідниці" поряд немає, то можна цим скористатися. Він пропонує випити за Клаву, яку любить, і яка його любить. Обіцяє, що не питиме, візьмуть дочку, підуть гуляти в парк, бо він любить "догоджати сім'ї". А тим більш, сьогодні щасливий день — уклав вигідний контракт.

Платон відбирає пляшку, каже, що випити вони ще встигнуть, а от поговорити слід зараз, не відкладаючи.

Маляр п'яненько підсміюється й каже, що Платон Микитович хитрун, захотів цікавих історій послухати.

Потім Маляр домовляється з Платоном про оплату ремонту й хоче з Клавою піти, але господар зупиняє його й каже, що, можливо, у когось є цікава історія. Тоді Клава зважується і каже, що любить Федора. Маляр не вірить, думає, що вона жартує, але Клава наполягає на своєму.

Маляр. Що за театр?! Що за комедія? Позбиткуватися вирішили над п'яним. Та я тверезіший від вас усіх, тверезих! А п'ю, бо хочу, бо так душі хочеться!.. Я живу!.. Живу сьогодні!.. П'ю сьогодні!.. Завтра — ніхто не знає, яке воно буде. Що таке завтра? Його може й не бути. Бомбочка... атомна шарахне... Немає нікого на світі. Ні амеби, ні президента!

Клава знову говорить, що любить Федора, хай чоловік це зрозуміє.

Тоді маляр протверезілим, недобрим голосом питає, чому ж це вона його розлюбила. Він же мурашечкою її називав, любив. Клава відповідає, що вже не може більше щодня бачити вдома божевільного, адже п'яний — той же божевільний. І за це вона його не лише розлюбила, а й зненавиділа.

Маляр. ...Колись цей божевільний купив тобі червону шкіряночку, ти одягла і, щоб побачити себе у дзеркало, стала на табуретку... Понаравилось, сподобалось, прямо з табуретки повісилась у мене на шиї. Ледве не задушила, цілувала: "Коханий, рідний мій трудівник, спасибі..." Пам'ятаєш?

Клава. На першому курсі. Восьмого березня...

Маляр. А квартиру мені дали, я її розмалював під бурштин, під синь небесну... Руки цілувала, ха... ха... Мурашко, було?

Клава. Було.

Маляр. Федоре, подивися в мої очі: що ти в них бачиш?

Федір. Вилупкуваті.

Маляр. А Клава побачила, що то озера, а в них іскорки сонця... Так, бувало, говорила, точно так, у мене пам'ять гостра, і мріяла, аби донька була на мене схожа. Так і сталося — схожа, особливо очима. Тепер мурашечка... переметнулася... Тепер Федір коханий—рідний, у нього озера і в них плавають сонця...

Маляр довго і підленько сміється, Федір не витримує і встає, а батько його зупиняє.

К л а в а . Кохала, було. Потім ти почав кожного дня давати коханню отрути по краплі, по краплині. Труїв, труїв... Я його лікувала, рятувала, ночами над ним плакала, а воно все кволішало і померло.

Маляр. Де ж ти його поховала? Піду на могилку, погляну, пом'яну, вип'ю, загородочку, пам'ятничок поставлю.

К л а в а . Кохання — там, де народилося, там і хоронять. У серці!

Маляр. Поетеса, а я й не знав. А може, не поетеса, а просто шлюха...

Клава хоче йти, Маляр за нею, а Федір заступає дорогу й говорить:

— Не смій! Не смій доторкатися Клави, Маляре! Не один, сто вас, малярів, стане між нами — всіх змету! Люблю Клаву... Вона — моє життя.

Потім виходить.

Маляр із неприхованою ненавистю говорить Платону Микитовичу, що це він надумав розважитися, влаштував театр на дому. Але якщо вони. Ангели, порядні люди, стануть руйнувати його сімейне гніздо, то він вогнем обпалить їхні крила.

І любить його дружина чи ні — не їхня справа. А з Федором боротися не буде, він сильніший, просто вб'є його. Отака "історія з епілогом".

ДІЯ ДРУГА

Картина друга

Платон майструє на подвір'ї, заходить Крячко, просить дати випити валер'янки.

Поки Платон пішов до хати за ліками, Крячко роздивляється, що це сусіди пили, і думає зловтішно:

— Може, могорич давали Маляру, щоб жінку уступив Федорові...

Входить Платон, і Крячко каже, що хоче з ним порадитися про свого сина. Той напився, бешкетував, тому забрали його в міліцію, тепер буде на очах у всіх вулиці підмітати. Що робити?

Платон радить сусідові й собі дістати мітлу, підмітати поруч із сином, якщо не зумів виховати.

Крячко. Ні, не туди вернеш. Ось я скажу! У вихованні молоді помилочки були і є. Учиться бовдур нікудишньо, а йому все рівно трієчки ставлять. Бо школа змагається з іншою школою — треба перемогти по успішності. Не вчив і не вчить, а його переводять з класу в клас, бо треба перемогти в соцзмаганні. В комсомол затягли, бо треба, щоб зростала організація... Візьмемо міліцію... Ось мій потрапив у погану компанію. А чому ця компанія існує? Бо міліція ходить — руки в кишені. А нема того... Зустрів міліціонер хулігана — по макитрі, по макитрі! А він засюрчить і тікає. Ось тобі страж порядку.

Платон. А ти сам пробував сина по макітрі?

Пауза.

Крячко. Уже не подужаю... Та й жаль. Змалку треба було вчити. Але як?

Платон. Трудом! Здорову руку прив'яжи, щоб вона не рухалася місяців зо два, а потім відв'яжи — склянки води до рота не донесеш нею. А коли твій син не два місяці, а двадцять років нічого не робить, то ясно — калікою став... їсти, пити хоче, а робити ні. Каліка з калік.

Крячко (спалахнув). Інших учиш, а в самого... Федір з докторшею... Молодшого з жінкою прогнав! Мабуть, царство твоє вже розвалилось, а я все ходжу сюди на екскурсію — на останню сімейну монархію дивитися. (Пауза.) Твої ж трудилися! Ти ж їх з трьох років примушував трудитися, а тепер що? Ну що? Ти для них нуль без палички! Десять нулів без палички! Нічого в тебе вчитися, і не хочу! Бувай здоровий! Мене учить, а в самого розпадається монархія.

Ранок. Уляна картає Платона, що вигнав дітей. Платон відповідає, що Павлик пішов на самостійне життя. Адже він про щось думав, коли одружувався. Міяна говорить, що, мабуть, сподівався на допомогу батьків.

Платон. Чого це ми? їм у вісімнадцять років Конституція дала право вибирати, а в двадцять один воно може бути членом уряду. А я б записав: "З шістнадцяти років — їсти свій хліб!" (Пауза.) Інакше все нанівець піде. Ні газети, ні кіно, ні збори, ні лекції не допоможуть! Коли до роботи не призвичаєне, то каліка.

У л я н а. Наш Павлик не призвичаєний! Гріх так і думати.

Платон. Значить, проживе.

У л я н а. Ми в молодості набідувалися. Хай би хоч діти...

Платон. "Ми набідувалися", "хай хоч діти"! Це якийсь ворог... придумав, аби дітей розбещувати. Бідувати — одне, а працювати — інше. І жити треба не абияк, а добре, багато, — вкоренятися в життя, щоб усе було і про запас було. І це не гріх. Заробила моя сім'я на "Запорожця", а державі два "Запорожці" ми заробили; телевізор — їй два телевізори. Більше ми робимо — краще державі. Більше труда — міцніша держава. Арифметика — простіша простого.

Платон раптом вирішує, що поїде разом із Лідою подивитися, як живе Петро.

Картина третя

Ранній ранок на дачі Петра. Подвір'я дуже схоже на Платонове. Платон Микитович обдивляється все, ніби шукає роботи.

З'являється Віля, молодий хлопець у наймоднішому одязі, з довгим волоссям, з гітарою.

Він приймає Платона за столяра і говорить, що господар хотів зробити ослінчик і півника вгорі на ґанку так, як і в його батька. Іронічно додає: "Примхи великих!"

І пропонує Платонові йти до майстерні працювати, а господарі грошей дадуть стільки, скільки майстер заправить, бо в них гроші водяться.

Платон розпитує хлопця, хто він, той говорить, що батько — "державний дачник", а він при ньому, "кайф ловить". Платон не розуміє цього вислову, а Віля пояснює, що це

"щастечко, задоволення, насолода, приємність, легкість, радість". І питає, що Платон теж, мабуть, хоче одержати задоволення — повчити його жити. То ж він весь — увага.

Платон каже, що коли досі не навчили, то вже не научиш.

Приходить Ліда.

Платон говорить, що тут райські місця. І що познайомився з одним патлатеньким, мабуть, синком якоїсь шишки, "теліпай—хвостом". Але Ліда каже, що Платон помиляється: Віля — відомий художник, його роботи експонуються на виставках, навіть за кордоном. Він — талант!

Ліда розповідає, що її чоловік хоче, аби все було так, як удома в батьків. І прибудівлю спорудив, щоб у вихідні працювати там із маленьким Платончиком.

Платон Микитович питає Ліду, чого це вона так причепурилася — чи не в гості?

Ліда. Петро з хвилини на хвилину прийде. До гостей можна сьак-так, а до чоловіка треба прибратися. Мене Петро ніколи не бачив розпатланою чи недбало одягненою.

Приїжджає Петро на новій "Волзі".

Платон. Здорово ти живеш, Петре. Квартира, машина, дача і зарплатня чимала. Держись, Петре, такої роботи! Держись! Зайву годину— дві на роботі побудеш, не злиняєш. Думав, ти непогано влаштувався, а щоб так — і гадки не мав. Держися!

Петро (засміявся). Постараюсь!

Платон. Ото держава дає тобі так багато, може, й зайве. (Пауза.) То ти вже дивись не підведи. В добрі і шані син, а батько вдвічі щасливий!

Петро. Все, що я маю, то все завдяки вам...

І наспівує пісню про батька, який кличе до роботи.

Заходить Віля й каже, щоу нього до Петра серйозна розмова. Його запрошують на сніданок. Платон Микитович питає, яка ж у Вілі справа. Віля говорить, що він "квартиру вибиває" — "жив у батьків, а тепер відлучають, як теля від корови".

Платон дивується, що його син ще й квартирами завідує. Петро обіцяє Вілі допомогти, бо він заслужив на це. Коли художник питає, де ж буде його квартира, то Петро відповідає, що цього року починають будувати двістіквартирний будинок в кінці Качаловської вулиці. Віля незадоволено цікавиться, чи немає інших варіантів, адже майбутні новосели цього будинку — тисячі невинно "засуджених до каторги".

Петро говорить, що Віля дуже замудро висловлюється; той на це відповідає, що Петрові Платоновичу не личить роль "наївненького чиновника", і йде.

Ліда питає чоловіка, чому Вілі не подобається місце для будинку. Петро говорить, що там трохи шумно, але ж це місто, не село.

Надвечір'я. Платон біля майстерні вистругує дерев'яну мережку. Повз двір проходить Віля. Він вітається й говорить, що не помилився, Платон Микитович — дійсно майстер, його син і тут зекономив.

— Він любить економити... Своє і чуже.

Платон просить Вілю зайти, бо той йому потрібен. Художник сміється — чи не портрет свій, бува, старий хоче замовити. Так не вийде. Платон питає, кого ж він тоді малює — кого скажуть?

Віля. Шукачі женьшеня довго, дуже довго ходять тайгою, поки знаходять заповітний корінь. Отак і я серед людської тайги шукаю того, хто засвітиться в мені... засвітиться — того й пишу.

Платон хвалить хлопця, що гарно сказав, і питає, чи він поспішає.

Віля. Один мудрий чоловік говорив: "Хочеш скоріше дійти, не спіши! Хочеш, щоб люди тебе любили, — не лізь їм на очі!"

Ось і з квартирою він хоч і не спішив, а спіткнувся. Платон розпитує Вілю, що ж то за місцевість, де буде споруджуватися його будинок.

Віля. З одного боку завод, наче зіпсований велетенський шлунок, бурчить, бурчить день і ніч. З другого — за п'ять років збудують міст, і весь вантажний транспорт попід будинком піде... А якщо врахувати сучасну звукоізоляцію...

Платон говорить, що, може, тут більше людського наговору, аніж правди, але Віля запевняє, що інформація точна, і йде.

Ліда сидить в кріслі—гойдалці й дивиться журнал. Петро гортає газети й помітно хвилюється.

Заходять Платон і Віля.

Віля. Якби навіть знали, що завтра та місцина провалиться або там вибухне вулкан, все одно будуватимуть, бо є підпис, є резолюція, є постанова...

Платон. Які ж то господарі?

Віля. Всі вони чийсь сини, чийсь онуки... Добра і здоров'я, Платоне Микитовичу.

Віля виходить. Заходять Петро і Ліда.

Поки Ліда готувалася до обіду, Платон заводить розмову з сином. Він каже, що був разом із Вілею на Качаловській, бо захотілося подивитися, що син робить. Петро зауважує, що не він лише це вирішує — державна комісія. І пропонує поговорити про свої, сімейні справи. Але батько цікавиться, чи жив би сам Петро в тому будинку. Петро каже, що жив би, коли б припекло. Потім говорить, що згоден відповісти на всі батькові питання щодо будівництва.

Платон питає сина, чи він підписувався, що там можна будувати, і чи без його підпису почали б споруджувати будинок. Петро відповідає, що, може, і не почали б. Тоді батько суворо питає, навіщо ж він відписав.

Петро. Усе не так просто, як ви думаєте... Ну, як вам сказати... якби збудували десь подалі — зв'язати його з комунікаціями коштувало б до-

рожче, довше тяглося б саме будівництво. А тут ми вкладаємося в строк. І потім — цей будинок, так би мовити, прикрасить, увінчає Качаловську вулицю. Вимальовується певний ансамбль...

П л а т о н . Але ж сотні людей трудом заробили, чекають на квартиру, на свій куток, затишок... Квартира не готель — приїхав, поїхав. Там будуть народжуватися, життя проживати, вмирати. А ви: "комунікації", "план", "увінчати Качаловську".

Петро. Живуть, умирають — далеко, тату, заглядаєте.

Платон. Завод гуде. За п'ять років міст, машини задимлять, заревуть...

Петро. Міст буде за п'ять років. Про нього мало хто й знає.

П л а т о н . І за п'ять років мешканці поскаржаться, почнуть розбиратися, а там і твій підпис, Петре. І скажуть: совісті в нього не було, і з роботи наженуть, і все — шкереберть.

Петро. Тату! (Пояснює тоном учителя.) За п'ять років я, може, й не працюватиму тут, переведуть на іншу роботу. За п'ять років кому захочеться повертатися до будівництва? А коли й розглядатимуть, то в крайньому випадку — догана. Ось так!

І пропонує обідати — з пивом, таранечкою, як удома колись.

П л а т о н . Петре, скажи, ти любиш свою землю, людей своїх, державу свою?

Петро (спалахнув, тихо). Тільки вам я прощаю такі запитання!

Платон. Любиш, інакше й немислимо. (Пауза.) А знаєш, хто найбільше шкоди приносить землі нашої, людям, державі нашої? Маленькі временщики!

Петро. До чого я тут?

Платон. До того! У тобі теж временщик обізвався... За п'ять років, мовляв, може, мене на цій роботі й не буде. Мовляв, інший буде відповідати — ось і вся філософія временщика. Наробить, напакостить, наплутає, грядку свою споганить, потім на іншу роботу сам піде або перекинуть... І сухим з води! За кожен рік, за кожен місяць, за кожну годину своєї роботи — відповідай! Помреш, і тоді пам'ять про тебе відповість за діла твої. Інакше немислимо... (Пауза.) Кажеш, у крайньому разі догана. Оті догани в печінках народних відболюють!.. Догани! Всі догани, винесені в країні, можна в один сейф зібрати! Чуєш, в один сейф! А браковані будівлі, заводи, знищені ріки, тисячі машин та на мільярди бракованого ганчір'я... Це ті ж самі-догани, їх не сховаєш у сейф. (Посміхнувся.) І не побачиш її на чоловікові! Хоч би її, як гирю, на шию чіпляли, сучі сини, аби поперек тріщав від неї! Ось так, мій сину...

Петро. Послухати вас, за кожну дрібницю — суд?

Платон. Труд людський цінувати треба, як свій! Людину цінувати й себе!

..."Жильці"... А можна сказати, ті, що податок платили, щоб в інститутах учити вас... вивчили, а ви їм на Качаловській...

Ліда знову пропонує чоловікам пообідати, випити пива.

Платон. Є такі, синку, що мене по—всякому прозивають: і "жмикрут", і "користолюбець", і "скнара"... нехай собі. Іноді побачиш: труби валяються поржавілі, купа цементу під дощем пропала... і мені жаль, повір, як свого, аж у грудях пече... Бо воно таки наше... спільне... Держава в нас така! Хочемо жити добре. Від заводу аж до соломинки, до гвіздочка, до кир-пичинки — все берегти треба! Скупими бути! А не розкрадниками і бай-дужниками! Скупими!!! Інакше і немислимо!

Петро пропонує закінчувати диспут, а батько говорить:

— Поки не пізно, напиши, синку, куди слід... Напиши: помилився. Зізнайся, що помилився. Хай будують не там... сядь і напиши.

Ліда. Так просто: сядь і напиши.

Петро (здивовано). Що написати?

Платон. Що жити там людям не можна. І доведи.

Петро. У вас відсутня логіка. У будівництво вкладено вже десятки тисяч

карбованців. Закликаєте скупим бути, а тут — тисячі на вітер. Хто дозволить?

Платон. А витратити мільйон на будинок, в якому жити каторжно, мільйон — ще більше марнотратство... і зневага до людей... Тож, поки не пізно, пиши...

Петро обурюється, чого це він повинен звітувати перед батьком за свої службові справи, він же з дитячого віку давно вийшов. Але Платон Микитович заперечує гнівно:

— З віку сина мого не вийдеш ніколи! Тебе називають не Петько, а Петро Платонович! І Платон за тебе, за діла твої відповідає. І совість роду свого не дам плямити!

Петрові не по собі, він розгублено говорить, що як напише таке, то й роботу втратить, і з партії можуть виключити.

Батько відповідає, що ж, таке трапляється. Зате совість синова буде чистою. Петро каже, що, кінець—кінцем, у держави багато організацій і органів, яким належить перевіряти і наглядати.

Платон . У держави вас мільйон — за всіма і не встежиш, а в мене вас четверо. Кожного мушу бачити і за кожним наглядати! Споконвіків так велено батькам! Інакше немислимо.

Картина четверта

Рання осінь. Платон майструє на подвір'ї, заходить Крячко. Звертається до Платона, ніби співчуваючи:

— Сопеш уже, Платоне... А чого? Діти обшматовують, обкусують здоров'я батьків. Павлика не чути? А як Петро? Переживає?.. Така робота була, а тепер рядовим інженером. Залишив квартиру. Соромно стало, і до батька! А Ліди не видно. Кинула? Така красива, їй гроші треба, а рядовий... вже не той коленкор. І Федір, бачу, ходить з докторшею... В них і

досі не визначено. Діти! (Пауза.) Але твої хоч на волі, а мого на три роки в колонію... їздив, провідував... Там така шпана, що попа посади, вийде звідти бандюгою першого ґатунку!

Заходить Маляр, він п'яний. Чіпляється до Крячка, ображає його. Потім звертається до Платона і говорить, щоб йому повернули жінку:

— Так—так, віддайте! Ми ще не розведені, живемо в одній квартирі, але вона вже ваша... Віддайте! Я заново з нею одружуся. Весілля відгуляю. Бувало, і лаяв її, і бив потроху... Бачите, як на духу перед вами... Зраджував, бувало, тому що вона мені здавалась якоюсь прісною: і очі, і руки, і як повернеться, як пройде — все мені не подобалося, а тепер... (Виривається безглуздий сміх.) Усе подобається!.. Подобається!.. Віддайте мені. Могорич... Заново весілля відгуляємо.

І додає, що Клаві потрібні лише нові наряди, вона розорить Ангелів. Потім Маляр йде опохмелятися й погрожує спалити "коршаче гніздо", а жінку скалічити.

Платон Микитович сам. Видно, що на душі у нього важко і серце болить.

Заходить Павлик у новій модній куртці, змушнілий. Помітно хвилюється. Покликав: "Тату!", а тому здалося, що вчувається Павликів голос. Але ось схвилюваний Платон бачить Павлика. Хлопець розпитує про матір, чи все благополучно вдома. Розповідає,

що інститут не кинув, перевівся на вечірнє відділення. На канікулах поїхав на Північ працювати у будівельному загоні. Спочатку було важко, потім при звичаївся. Оля з ним поїхала, варила бригаді їсти. Заробили близько двох тисяч. Батько здивований, що такі великі гроші. Син показує йому свої руки, усі в мозолях.

Платон питає, чому ж Оля не прийшла. Павлик обіцяє, що вони прийдуть разом на суботній обід.

Платон (якимсь голосом, наче стримуючи і плач, і радість). Збирається сім'я... Синку, Павлику, здрастуй! (Підійшов, обняв сина.)

З протилежних боків виходять Таня і Віля. Вони вдивляються один в одного, чекають, хто перший промовить слово.

Таня запитує, чому хлопець так на неї дивиться, ніби впізнає. Віля відповідає, що впізнає у ній свою суджену. Потім питає, чи не донька вона Ангела Платона Микитовича. І розповідає, що приїхав писати портрет її батька, бо він у ньому "засвітився". Таня не розуміє, що це значить, а Віля говорить, що її тато зрозуміє.

Картина п'ята

Подвір'я Платона. Сім'я готується до обіду.

Входить Ліда. Усі страшенно здивовані. Німа сцена. Виходить Петро, не бачачи Ліди, просить, щоб йому хтось зав'язав галстук. Ліда підходить, зав'язує чоловікові галстук, потім відступає і майже кричить:

— Петрику, поцілуй же, клята душа твоя. (Кинулася, обняла Петра.) Потім звернулася до Платона:

— Хотіла розлучитися, щоб не бачити його. Знаєте, що устрюгнув ваш синок? Написав: "Можеш до мене не повертатись, я тебе зрозумію і прошу, мене вже зняли..." Та напиши, що старцювати пішов, однаково ж любити буду... Доленько моя ти ясна.

Таня від усіх присутніх розцілює Ліду і говорить, що вона — їхня. І стала ще більшою модницею...

Ліда . Бо тепер я маю ще більше подобатися чоловікові... Бач, пробував відмовитися.

Платон питає, де ж її речі. Ліда говорить, що недотягнула сама, залишила на станції у камері схову. Адже ще й машинку друкарську прихопила — тепер буде працювати.

Уляна запрошує всіх за стіл.

Таня вигукує:

— Оце сьогодні свято так свято!

Сім'я Ангелів сідає обідати. Платон Микитович дістає блокнот, а Таня зауважує, що "експропріацію" зарплати можна було б перенести на завтра. Батько говорить, що тут гостей немає, усі свої.

Федір весь час поглядає на дорогу. Заходить Клава, вітається. Платон підводиться, проводить жінку до вільного стільця й говорить, що тепер це її місце.

Діти починають здавати гроші батькові.

Таня (подає гроші). Сто сімдесят. Тридцять залишила на курси.

Платон. Вже нічого.

Таня. У складальний перейшла.

Федір (подає гроші). Двісті вісімдесят...

Таня. Росте людина... Похваліть, тату.

Платон. Йому багато й треба.

Петро. Візьміть, тату, й мої.

Платон подивився на Ліду.

Ліда. Беріть, беріть. Традиції Ангелів порушувати не треба.

Платон. Я вже завів графу на тебе, Петре. Скільки ж?

Петро. Сто сімдесят п'ять.

Платон. Малувато... Придивляйся, як можна приробити.

Петро. Придивляюся.

П а в л и к . Тату, а від нас з Олею вам подарунок.

Оля і Павлик виносять вузол, розв'язують, там кожух. Павлик накидає батькові на плечі.

Платон. Оце кожух, зносу йому не буде... Павлику, Олю, спасибі вам... Але, Павлику, цим не відбудеш... ото ви заробили з Олечкою близько двох тисяч, теж треба сюди...

Таня. Тату, це вже недозволений прийом.

У л я н а . Лише в пір'ячко вбиваються.

Федір. Вони ж студенти.

Платон (наче й не чув, що говорили). Треба сюди. У Федора назбирано, вистачить на кооперативну квартиру. А Петра, як у Сковороди,

тільки книжки. Треба йому допомогти на кооператив. Ти, Павлику, житимеш у нас. Учись обое, треба вам і їсти, і все приготувати. Словом, житимете у нас.

Та н я . Тату, це порада чи директива?

П л а т о н (ледь усміхнувся). Постанова. (Згорнув блокнот, окуляри, підвівся.) Сьогодні пообідаєте, дітки, без мене. Піду відпочину... (Пішов до хати, на ганку оглянувся на своїх, ніби хотів повернутися, і пішов до хати.)

Уляна сказала, що батькові треба відпочити, притомився. Таня питає, чи будуть вони обговорювати "постанову", а Оля говорить, що вони з Павликом згодні зробити так, як сказав тато.

Від сусідів вривається пісня. Таня говорить, що може, повернувся Ванько, син Крячка.

Заходить Крячко, дивується, що скільки людей за столом — і не полічиш. Уляна питає, чи не повернувся його син, це ж радість. Крячко з гіркотою говорить, що синові ще сидіти та сидіти, а музику включив на кілька хвилин він сам, бо так стало тоскно на душі...

Крячка запрошують пообідати. Той питає, де ж це Платон Микитович. І, почувши відповідь, дивується — такого ще не було, щоб Ангел відпочивав, і каже, що піде до нього.

Сім'я починає обідати. Таня пропонує випити за тата, а спершу заспівати своєї дитячої:

І сказала стиха мати:

— Не пустуйте, бо йде тато! — І сказала стиха мати:

— Спати, діти, бо йде тато! — І сказала стиха мати:

— їжте, діти, бо йде тато. І сказала стиха мати:

— До роботи, бо йде тато.

З хати Ангелів виходить Крячко, сам не свій. Ледве стримує чоловічий плач: — Як їм сказати, що в них уже немає тата! Уже немає батька! Уже немає Платона! Чути пісню:

І сказала стиха мати:

— Хоч женитись, спитай тата. — І навчала тихо мати:

— А як жити, скаже тато.